

att han liknade frondörerna i det liberala partiet med de missnöjda som församlade sig med den unge David i Adullams grotta - allt enligt Första Samuelsboken.

Våra egna politiker då? "Ha de någonsin", skriver Ernst Wigforss, "i mina ådror flutit några droppar av det blod man kallar revolutionärt, har jag ärvt dem från Viktor Rydberg, inte från Karl Marx." I Tage Erlanders hem fanns Strindbergs *Svenska öden och äventyr*, där novellen *De lycksaligas ö* gav honom anledning att fundera över vad man i skolan lärde om religionskrigen.

Sockenbiblioteket skapade läslust. "Min läslust blev någonting av en last som jag försökte dölja för omgivningen, så gott det nu gick". Som student i Lund blev Tage Erlanders tillgång till böcker än större och lägg därtill "turen att under ett par år få hyra ett möblerat rum, som var fyllt av en litteraturhistorikers hyllor." När han blickar tillbaka tycker han, att han läste alltför planlöst och osystematiskt. När han hör talas som sådana som läser en bok om dagen säger han sig vara tveksam om en sådan bokslukare egentligen begriper vad han läser.

NILS KARLSON:

BEKLÄMMANDE SNS-RAPPORT

Klarar svensk demokrati en kommande politisk kulturchock av ännu oanad storlek och kraft?

I en föga uppmärksammas bilaga till Lindbeck-kommissionen (SOU 1993:16) hävdade den förre socialdemokratiska finansministern Kjell-Olof Feldt att det svenska politiska systemet står inför en kulturchock.

.....
Demokrati som dialog, av Bo Rothstein (red.), Peter Esaiasson, Jörgen Hermansson, Michele Micheletti och Olof Petersson, SNS-förlag 1995.

Skälet skulle vara att för första gången i modern historia kommer politik, under överskådlig tid, att vara liktydigt med reella försämringar för alla:

"I Sverige har 'politik', både programmatiskt och praktiskt, under snart 50 år bestått av ekonomiska framsteg, ökad trygghet, fler rättigheter, höjd levnadsstandard. Visst har välfärdsstatens roll i denna utveckling ifrågasatts eller t o m förnekats. Men angreppen på välfärdsstaten har i allmänhet beskrivits som en 'trade off' - medborgarna har förespeglats

konkreta vinster i utbyte mot att man avstår från vissa förmåner. Denna gång finns inte någon sådan bytesaffär att erbjuda ... Det kan således bli fråga om nedskärningar och besparingar - 'försämringar' över hela linjen, utan någon 'trade off' som kunde motivera väljarna att acceptera dem."

Mycket talar för att Feldt har helt rätt. Möjliga systemförändringar, valfrihetsreformer osv kan bara mildra effekterna av de direkta, reala försämringar som väntar.

Bidragsberoende ungdomar

Några enkla siffror kan illustrera storleken på den omställning som kan komma att krävas. I dag är 61 procent av alla invånare över 16 år antingen anställda i offentlig sektor eller försörjda av bidrag eller stöd från densamma. De har frivilligt eller ofrivilligt, medvetet eller omedvetet, anpassat sig till de offentliga regel- och subventionssystemen. De är alla för sin försörjning direkt beroende av stat, landsting och kommun. Hur de huvudsakligen röstar torde inte vara svårt att gissa.

Vad kommer att hända med dessa väljare och partier när Sverige på ena eller andra sättet till slut på allvar tvingas ta itu med sina ekonomiska problem?

Antag exempelvis att Sverige tvingas sänka de offentliga utgifterna till mellan 30 och 40 procent av BNP för att vara konkurrenskraftigt. En sådan halvering (jämfört med dagens situation) är en fullt rimlig och seriöst menad prognos i en värld där inte bara kapital, utan även

kompetens och arbete p g a den nya informationsteknologin i ökad utsträckning är globalt rörliga.

En kulturchock av i dag närmast oanad omfattning är därmed att vänta. En stor del av Sveriges befolkning kommer med stor sannolikhet att tvingas ändra livsstil, boende och konsumtionsmönster. Särdeles populärt lär det, minst sagt, inte bli.

Tecken på vad som kan komma att ske går redan idag att se. Sociala motsättningar och främlingsfientlighet har blivit allt vanligare, inte bara i Sverige utan i de flesta västerländska välfärdsstater. I länder med så vitt skilda förutsättningar som Österrike, Belgien och Italien finns också tydliga tendenser till populism och nyfascism.

En oerhört väsentlig fråga är hur vi i Sverige skall kunna undvika en sådan utveckling. Har det svenska politiska systemet förutsättningar att klara av den kulturchock som kan förväntas? En seriös diskussion om svensk demokratis funktionssätt och effekter är i dag ytterst angelägen.

Man hade hoppats att SNS-demokratiråds rapport *Demokrati som dialog*, författad av Bo Rothstein (red.), Peter Esaiasson, Jörgen Hermansson, Michele Micheletti och Olof Petersson, samtliga statsvetare, hade kunnat bidra till en debatt om dessa och närliggande frågor.

Det akademiska statsvetaretablissemangen har emellertid uppenbarligen mycket lite att komma med i detta sammanhang. Faktum är att de tycks sakna

insikt om varför och hur Sverige har hamnat i en situation som dagens.

Författarna tycks tro att Sveriges ekonomiska problem huvudsakligen beror på att finansmarknaderna avreglerades på 1980-talet. Därmed skulle marknaden med stort M och i singularis ha tagit makten över riksdagen, börjat bestämma den politiska dagordningen och på något mystiskt sätt lyckats skaffa sig i det närmaste total kontroll över samhällets ekonomiska resurser. Demokratin är därmed hotad lyder statsvetaretablissemangets övergripande slutsats.

Det saknas helt en diskussion om varför politiken har misslyckats i ett par decennier, oavsett vilken regering som har suttit vid makten. Särintressens roll och betydelse berörs bara indirekt och perifert. Tendenserna, som ständigt går att se, till inbyggd kortsiktighet i det politiska systemet noteras knappt alls.

Inte heller berörs de offentliganställdas kombinerade roller som väljare, påtryckargrupper och verkställare av de offentliga besluten. Svenska byråkrater betecknas som opartiska, effektiva och "kompetenta tjänstemän", medan deras kollegor i Bryssel, plötsligen, befaras påverka den politiska dagordningen och utgöra ett hot mot demokratin. Naiviteten och skyggslapparna i analysen är helt enkelt häpnadsväckande.

Svensk demokrati skulle dessutom, enligt författarna, lida av en påstådd oförmåga att fatta beslut. Handlingskraft skulle saknas. Saken är ju snarast den att svenska politiker under lång tid har varit

oerhört handlingskraftiga och beslutsföra. Problemet är "bara" att man systematiskt och under långt tid har fattat fel beslut.

Finns det då inget positivt att säga om SNS-demokratiråds rapport? Jo, självklart gör det det. Exempelvis innehåller den ett kvalificerat och balanserat resonemang om betydelsen av en fungerande rättsstat, av fri- och rättigheter och av maktbalans mellan lagstiftande och dömande makt. Kloka saker sägs även om riskerna med massmedias arbetsmetoder och journalisternas roll i opinionsbildningen. Kritiken av den sittande regeringens kändisdelegationer är också uppfriskande. Likväl är huvudintrycket av SNS-rapporten beklämmande.

Den intellektuella beredskap som skulle behövas för att klara Sverige igenom den omställning som kan förväntas framöver, saknas helt enkelt vid de etablerade universiteten och forskningsinstitutionerna. Om ledande samhällsvetenskapliga forskare över huvud taget inte har förstått hur, och konsekvenserna av, att Sverige har hamnat i dagens ekonomiska problem, hur skall då svenska folket kunna göra det?

Trögt statsvetaretablissemang

Det som även en ledande socialdemokrat som Kjell-Olof Feldt insåg för flera år sedan, nämligen att fack, särintressen, populism och ohemul rättviseretik, riskerar att blockera en nödvändig omställning av det svenska samhället, har ännu inte trängt fram till statsvetaretablissemangets domäner.